

İstiklâl Marşı'nı Anadolu'ya İlk Tanıtan Gazete: Açıksöz

The First Newspaper that Presented the National Anthem to Anatolia: Açıksöz

Fikriye ÇELİK*

Araştırma Makalesi Research Article

Başvuru Received: 06.10.2023 ■ Kabul Accepted: 03.01.2024

ÖZ

Marşlar toplumsalın inşasında kolektif bilinci kurmak adına başvurulan yöntemlerin başında gelmektedir. Değerlerin hafızaya alınması, bu sayede mutlaklaşması; hafızayı kutsal kılmaktadır. Bu kutsalın korunması da kuşkusuz toplumun koşulsuz inancıyla, tam aidiyetiyle mümkün olmaktadır. Hatırlatma, harekete geçirme, pekiştirme niteliğine sahip marşlar milletlerin karakteristiğine dair somut bir açıklama sunmaktadır. Millî Mücadele yıllarında topyekûn kararlılığı teşvik için yazılıp hürriyete bağlılığı karakterize eden İstiklâl Marşı cephede askere okunmanın ardından basın yoluyla milletin huzuruna çıkmıştır. Bu çalışmada, ilk kez *Hâkimiyet-i Milliye* ve *Sebilürreşad*'ta yayımlandığı bilinen Millî Marşı kabulünden önce halkla buluşturan bir diğer gazetenin *Açıksöz* olduğu gerçeği aydınlatılmıştır. Niteliksel tarihsel tasarım karakterine sahip çalışmada bir yandan Mehmet Akif'in ilk adres seçtiği *Açıksöz*'ün Marşı haberleştirme pratiği incelenirken bir yandan da Millî Mücadele'nin başarıyla sonuçlanmasında payı bulunan gazeteyi tanımanın önü açılmıştır. Elde edilen verilere göre; kurtuluş mücadelesi veren toplumun motivasyon kaynaklarının başında gelen Marş dönemin ruhunu yansıtan bir söylem pratiği çerçevesinde gazetede yerini almış, ilk neşir için Kastamonu'yu seçen Mehmet Akif Ersoy'a minnet ifadeleri eşliğinde sayfaya taşınmıştır. Bununla beraber inceleme sonucunda gerek yazı kadrosunun gerek sayfalara taşınan metinlerin Anadolu basınının Millî Mücadele yıllarını gösteren tarihi bir belge mahiyetinde olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Açıksöz, İstiklâl Marşı, Mehmet Akif Ersoy, Millî Mücadele Basını, Anadolu Basını.

ABSTRACT

Marches are one of the methods used to establish collective memory in the construction of the social. The absolutization of values by memorizing them sanctifies the memory. The preservation of this sacredness is undoubtedly possible with the unconditional belief and full belonging of the society. Anthems with the character of reminding, activating, encouraging, reinforcing offer a concrete explanation of the characteristics of nations. The "Independence Anthem", which was written to encourage total determination during the years of the National Struggle and characterizes the commitment to "freedom" was published in the press after being read to the soldiers. This research has clarified the fact that *Açıksöz* was another newspaper that introduced the National Anthem to the public before its adoption, which is known to have been published for the first time in *Hâkimiyet-i Milliye* and *Sebilürreşad*. This qualitative historical study examined the practice of reporting on Anthem by *Açıksöz*, which was chosen as the first address by Mehmet Akif. In addition, the newspaper that contributed to the successful conclusion of the National Struggle is recognized. The findings showed that Anthem, which was one of the primary sources of motivation for the society struggling for independence, was published in the newspaper within the framework of a discourse practice that reflected the spirit of the period. Similarly, the Anthem was brought to the page with expressions of gratitude to Mehmet Akif Ersoy, who chose Kastamonu for the first publication. However, as a result of the analysis, it was understood that both the writing staff and the texts were in the nature of a historical document showing the years of the National Struggle of the Anatolian press.

Keywords: Açıksöz, National Anthem, Mehmet Akif Ersoy, National Struggle Press, Anatolian Press.

Giriş

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından işgal tehlikesiyle karşılaşan Anadolu toprakları halkın örgütlenmesinin sonucu olarak topyekûn bir mücadeleye tanıklık etmiştir. Millî Mücadele; kendini var/yok olma dönemecinde bulan toplumun inanç, değer, kültür gibi unsurlara yaslı dayanışması olarak tarihe bir tür başlangıç notu düşmüştür. Yeni dönemi başlatan bu birliktelik kuşkusuz pek çok faktörün bir araya gelmesiyle sağlanabilmiştir. Bu etkenlerin başında gelen kültür, din, gelenek, inanç gibi olgular kolektif hareketi kolaylaştıran motivasyon kaynakları olarak kendini göstermektedir.

Mücadelenin millî zeminde gerçekleşmesinde din birlikteliğinin altını çizmek gerekmektedir. Nitekim birbirinden farklı toplulukların aynı hedefe kilitlenmesinde insanlık tarihi boyunca kimi dönemler yardımıyla başvurulan dinin bütünleştirici rolü burada da karşımızda durmaktadır. Sürecin bir başka birleştirici unsuru ise Mısak-ı Millî olmuştur. Milliyeti önceleyerek çizilen sınırlara dayalı kurtuluş planından oluşan bu bildirin içeriği bir aradalığı mümkün kılmış, hürriyete duyulan inancı pekiştirmiştir. Toplumsal bütünlük yaratma potansiyeli bulunan araçlardan bir diğerinin de toplumsal örgütler olduğu bilinmektedir. Millî Mücadele yılları da cemiyet ve derneklerin aktif pozisyonda olduğu dönemsel bir süreç olmuştur (Ayhan, 2008, s. 78-80).

Geleneksel toplum yapısından modern toplum modeline geçişle birlikte değer, inanç, din temelli sözlü kültürün yanında dolaşımı kolay ve mümkün kılacak yazılı eserlere ihtiyaç duyulmuştur. Zira sıcak iletişim aracı olarak baskı insanın ilk kez kendi yerli dil özelliklerini görmesine, yerli sınırlar temelinde ulusal birliği görselleştirmesine imkan tanımıştır (McLuhan, 2014, s. 216). Bu bakımdan Gutenberg'in icadının milliyetçilikle bağı açıktır. Matbaa merkezîyetçi niteliği sayesinde milliyetçiliği yükselten bir aygıt konumuna yerleşmiştir.

Matbaa ve milliyetçiliğin, aksiyolojik ya da eşgüdümlü olması pekâlâ mümkündür, çünkü matbaa aracılığıyla bir halk kendisini ilk kez olarak görür. Yüksek görsel tanımlı haliyle anadil, kendi sınırlarıyla toplumsal birliğin bir görünüşünü

sunar. Ve insanlar kendi dillerinin bu görsel birliğini kitaptan çok gazete aracılığıyla yaşamıştır (McLuhan, 2014, s. 336).

Toplumun bir aradalığının tek yaşam şansı kabul edildiği yenilenme dönemlerinde kuşkusuz duyguları yönlendirecek, toplumsal hafızayı besleyecek, kitlesel hareketi motive edecek tarihsel anlamı bulunan birtakım dilsel ifadeler gereksinim duyulmaktadır. Bir tür göstergelere dönüşerek söylem üreten ve söylemi somutlaştıran marşlar bu ihtiyacı karşılama gücü bulunan motivasyon kaynaklarından biridir; çoğu zaman birlik ve bütünlüğün en önemli göstergesidir. Dirençli bir toplum bedenine duyulan ihtiyacın artmasıyla ortaya çıkan marşlar; kuruluşu, kurtuluşu, bütünlüğü simgeleyen kayda değer bir araç haline gelmektedir. Bu aracın amaca ulaşmada doğru biçimde kullanıma gerekliliğine kuşku yoktur. Bilinçli, aktif, sağlıklı bir kamuoyu için modern toplumu harekete geçiren marşların görselleşmesi ve somut biçimde yayılım göstermesi lüzum etmektedir. "Çünkü matbaa aracılığıyla bir halk kendisini ilk kez görür" (McLuhan, 2014, s. 336). Buna göre kendiyile gerçek bir karşılaşma, içinde bulunduğu durumu daha doğru idrak için toplum çoğunlukla fiziki çıktılara muhtaçtır. Milli Mücadele de böyle bir dönemdir. Bu dönemde topyekûn bir sonuca ulaştıracak aygıt kuşkusuz basın olmuştur. Basın süreç boyunca üstlendiği misyonla adını tarihe Milli Mücadele basını olarak yazdırmıştır.

Kolektif harekete katkıda bulunan motivasyonel kaynaklardan biri olarak marş ve bu dilsel ifadeyi somutlaştırarak kayıtlara geçiren basın üzerine değerlendirmede bulunan bu çalışmada diğer kaynaklar kapsam dışı tutulmuş, Millî Marş ve Marş'ı taşraya ilk tanıtan *Açıksöz* gazetesi merkeze taşınmıştır. Matbaanın milliyetçilikle irtibatından yola çıkan araştırmada; Anadolu'nun öne çıkan yayınlarından *Açıksöz* Millî Mücadele'yi amacına ulaştıran katkısı dolayısıyla dikkate alınmış, gazetenin Millî Marş'ı haberleştirme pratiği incelenmiştir.

İstiklâl Marşı'nın ilk yayın yerine ilişkin pek çok kaynağın Ankara'da yayımlanan *Hâkimiyet-i Milliye* ve *Sebilürreşad*'ı işaret etmesine karşılık gerçekte ilk yayına ilişkin konunun tartışmalı

olduğu söylenmelidir. Nitekim Marş'ın Anadolu'ya tanıtılmak üzere ilk kez *Açıksöz*'e postalanması, posta süresi ve gazetenin haftada iki periyoduna sahip olması gerekçeleri eşliğinde okura gecikmeli ulaştığı bilgisi ya da iddiası tarihi öneme sahiptir. Bu gerçeği aydınlatma amacı bulunan araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülen çalışmanın kayda değer yanı buradan ileri gelmektedir. Zira araştırmada incelemeye alınan yayının Marş'ı okura takdiminde tercih ettiği söylem konuyu aydınlığa kavuşturacak güçtedir.

Kolektif hafızaya katkısı yadsınamaz Anadolu basınının Milli Mücadele içindeki halkı gayesine kilitleme potansiyeli bulunan İstiklâl Marşı'nı ilk kez arşivlere nasıl kaydedip tarihe geçirdiği kadar *Açıksöz*'ü kayda değer kılan kimlik ve teknik özellikleri araştırmak çalışmanın öncelikli amacı kabul edilmiştir. Tanıma, anlama ve gerçeğe ulaşma merakından ortaya çıkan bu araştırmada niteliksel tarihsel tasarıma başvurulmuştur. Böylece bir yandan *Açıksöz*'ün Marş'ı haberleştirme pratiği incelenirken bir yandan da Millî Mücadele'nin başarıyla sonuçlanmasında payı bulunan gazeteyi tanımanın önü açılmıştır.

Milli Mücadele'den Doğan İstiklâl Marşı

Marşlar milletlerin kaderinden doğup kaderini yazan karakteristik birer göstergedir. Devletin olduğu kadar devleti bir araya getiren milletin de karakterini simgeleyen milli marş bir varoluş sembolüdür. Kuşkusuz bu bütünüyle işarete dönüşen unsur milletlerin tarihsel deneyimlerinin mirasıdır. İstiklâl Marşı da bir varoluş mücadelesinin, istiklâl adına verilen savaşın ürünüdür; bütüncül motivasyon kaynağı olarak doğmuştur.

Toplumsal hafızaya seslenip kolektif hareketi besleyen kültür, din, inanç, gelenek gibi motivasyon kaynaklarının İstiklâl Marşı mısralarına özenle yerleştirilmesi şüphesiz rastgele bir seçim değildir. Son bir gayretle var olma savaşı yürüten millet hürriyet, iman, kurtuluş gibi iç içe geçen değerler etrafına çağırılmıştır. Bilindiği gibi mücadele duygu yoğun bir eylemdir. Hür yaşamaya duyduğu inanç ve duygusallığıyla karakterize edilen bir millete

özgü marşın toplumu bu değerler üzerinden yakalamasından daha doğal bir sonuç yoktur. Bunu başaran Marş, milleti aile ve vatan yakınsamasıyla bütünleştirmenin yolunu bulmuştur.

Mehmet Akif Ersoy imzası taşıyan İstiklâl Marşı, Maarif Vekâleti tarafından düzenlenip 25 Ekim 1920'de *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesinde ilan edilen güfte yarışmasında 725 şiir arasından seçilmiş, 2 Mart 1921'de Büyük Millet Meclisi tarafından ülkenin resmi millî marşı ilan edilmiştir (Okay, 2001, s. 355-356). Bütünselliği içinde sembol niteliğine kavuşan İstiklâl Marşı güfte değeri olarak da Türk edebiyatının lirik-hamâsî şiirlerinin temsilcisi niteliğine sahiptir. Aruz vezniyle yazılan şiir on kıtadan oluşmaktadır. Son kıtası beş mısradan oluşan şiirin diğer kıtaları dört mısralıktır. Marş'ın esas niteliği millî ve dinî değerlere yaslı bir tema üzerine bina edilmesidir.

Bayrak, hilâl, yıldız, hak, hürriyet, istiklâl, yurt, millet, ırk, vatan, kahramanlık gibi millî kavramlarla iman, şehâdet, helâl, cennet, hudâ, ezan, mâbed, vecd gibi dinî motifler birbiriyle uyum halinde zengin bir belâgatla kullanılmış, böylece Millî Mücadele'yi gerçekleştiren halkın ruhunda mevcut iki önemli kavram İstiklâl Marşı'nın da iki temel temasını oluşturmuştur (Okay, 2001, s. 355-356).

Bilindiği gibi İstiklâl Marşı her şeyden önce bir şiirdir, içinden çıktığı koşulların yansımadır. Keza eserin kaleme alındığı dönemin sosyal, siyasi, ekonomik, psikolojik şartlarından bağımsız olduğunu düşünmek tabiata aykırıdır. Buna göre çalışmaya konu teşkil eden Marş'a ilişkin anlama çabalarının yalnız edebiyat odaklı olmaktan uzak durup tarihsel, kültürel, semantik ve coğrafya merkezini de dikkate alma gerekliliği açığa çıkmaktadır (Alev, 2014, s. 13). Kaplan'a (1978, s. 2; akt. Bilgin, 2007, s. 32) göre "İstiklâl Marşı'nın en büyük değeri tarihi oluşundadır. Büyük bir tarihî anın eseridir. O anın ruhu ve havasını ifade eder. Ses, kafiye, cümle ve hayal sistemi ile muhtevası arasında büyük bir uygunluk vardır." Tarih göndermesi Millî Marş'ı dönemsellik içinde ve dönemin diğer aktörleri eşliğinde düşünmeyi önermektedir. Bu bütüncül yapının en önemli aktörlerinden birinin basın olduğuna şüphe yoktur. Zira İstiklâl Marşı'nın içinden çıktığı süreç; güçlü

kamuoyu ve yüksek bilince duyulan ihtiyacın en üst seviyeye ulaştığı bir tarihsel durumdur. Burada araçsal sorumluluk basın tarafından üstlenilirken Millî Marş mücadelenin motivasyonel dayanağı olmuştur.

Millî Mücadele Dönemi Kastamonu Basını

23 Temmuz 1908 tarihli İkinci Meşrutiyet, Türk basınının yüzünü değiştiren önemli bir dönüm noktası olmuştur. Başta siyaseten dönüşüm atmosferinin yaşandığı ülkede basın milleti dönemsel süreçlerin merkezine taşıyan aygıt olmuştur. Hürriyet temalı rejimin karakteristik niteliği kendini basın üzerinden somutlaştırmıştır. Fikrîsel hareketin somut pratiğe dönüşümü Anadolu'da da kendini hızla göstermiştir. Bu bağlamda Kastamonu basını etkin, halk merkezli, güçlü yayınlarıyla taşra gazetecilik hayatına ivme kazandırmıştır.

Kastamonu'da 1868'de Vilayet Matbaası'nın kuruluşunun ardından ilk salnamenin 1869'da basıldığı bilinmektedir. Kastamonu ilk süreli yayınıyla 1872'de tanışmıştır. Edebi kişiliğiyle Tanzimat edebiyatının önde gelen isimlerinden biri haline gelen Vali İbrahim Edhem Pertev Paşa döneminde *Kastamonu* gazetesi basın dünyasındaki yerini almıştır. Dört sayfadan oluşan gazete haftalık yayın periyoduyla okura ulaşmıştır. *Kastamonu* İkinci Meşrutiyet Dönemi'ne kadar şehrin tek süreli yayını olma unvanını elinde bulundurmıştır. İkinci Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte süreli yayınlara yenileri eklenmiş; Kastamonu basınında hızlı bir canlanma baş göstermiştir. *İlgaz*, *Köroğlu*, *Nazikter*, *Serbaz*, *Şule*, *Yeşil İlgaz* ve *Zafer* bu dönemin ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Kastamonu basın tarihinin ikinci önemli yayın organı ise 17 Aralık 1908 tarihinde yayın hayatına başlayan *Köroğlu* gazetesidir. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yayın organı olup İkinci Meşrutiyet'in taşradaki simgelerinden biri haline gelen *Köroğlu* yayınlarına on yıl devam etmiştir. Bir kısmı daha sonra *Açıksöz*'de karşımıza çıkacak İsmail Habib Sevük, Ahmet Talat Onay, Hasan Fehmi Turgal gibi isimler gazetenin yazı kadrosunu oluşturmuştur (Demircioğlu, 1972, s. 18-83; Yılmaz, 2009, s. 113; Eski, 2012, s. 141-147).

Mondros Mütarekesi'ni takip eden Millî Mücadele Dönemi, Kastamonu basınının taşrada edindiği yeri işaret eden kritik bir süreç olmuştur. Keza Kastamonu İstiklâl Savaşı'nda gazete ve mecmualar yoluyla önemli bir varlık ortaya koymuştur. Bunda Ankara'ya giderken Kastamonu'dan geçip bir süre konaklayan iyi kalemlerin payı bulunduğu şüphe yoktur. Bahse konu kişilikler hakkındaki bilgiler ile onlarla yapılan mülakatları dönemin öne çıkan yayınlarında izlemek mümkündür. Mehmet Akif, ismi kayıtlarda en sık rastlanan şahsiyetlerin başında gelmektedir (Eski, 1999, s. 1039-1040). Bu dönemde yayınlarına devam eden *Kastamonu* gazetesi şehrin fikrîsel ihtiyaçlarını karşılarken 15 Haziran 1919'da dikkat çeken başka bir gazete taşra basına eklenmiştir. Bu yayın Millî Mücadele hareketine açık desteğiyle öne çıkan *Açıksöz* gazetesidir. *Açıksöz*'e (1933, s. 84) göre "İstiklâl Harbi'nde Kastamonu gazeteleri deyince akla evvelâ *Açıksöz*" gelmektedir.

Kastamonu basın dünyasına haftalık süreli yayın olarak dahil olup gerek şehirde gerek taşrada önemli bir başlangıca işaret koyan *Açıksöz* Millî Mücadele hakkında kaleme alınan yazıları halka ulaştırmıştır. Kastamonu'nun Kuvâ-yı Milliye ile birleşmesi üzerine gazete sütunlarını genişletmiş, konu hakkındaki yazılarına ağırlık vermiştir. 1920 – 1922 (1336 - 1338) yılları *Açıksöz*'ün tabiri yerindeyse altın dönemi olmuştur. Ulaştığı bölge sınırları genişleyen gazete Kastamonu dışında Kuzey Anadolu'nun batı kesimini dağıtım alanına dahil etmiştir (*Açıksöz*, 1933, s. 84).

Açıksöz bu süreçte halka haber aktaran bir gazete olmanın ötesine geçerek kamuoyu oluşturma ve gündem kurma misyonuyla esas niteliğini ortaya koymuştur. Kuşkusuz bu düşünsel fikirler bir yandan basın yoluyla somutlaştırılırken diğer taraftan gazete kurucu ve yazar kadrosu kulüp ve cemiyet faaliyetlerine de öncülük etmiştir. Gazetenin incelenen sayılarında bu pratiğin kanıtı çok sayıda örneğe rastlanmakla beraber araştırma kapsamı dışında olması dolayısıyla metinlere çalışmada yer verilmemiştir. Ancak yazıların mahiyetine bakıldığında, genel olarak halka

tanıtılan kulüplerin amacından bahseden ve bahse konu cemiyet ve kulüplerin tüzüklerine yer veren metinlerden oluştuğunu söylemek mümkündür (Peker, 1955, s. 45; akt. Söylemez, 1993, s. 414). Bununla birlikte gazetenin işgal edilen bölgelerden haberleri gündeme taşıyarak halkı beraberliğe teşvik amacıyla olduğu da belirtilmelidir. Keza en büyük güç ve motivasyon kaynaklarından biri olduğuna inanılan mitinglerin sayfalar taşıdığı görülmektedir. Konuşmalardan protesto telgraflarına ya da görüşülüp karara bağlanan yeni bahislere mitingde yer alan bütün detaylar halka bizzat *Açıksöz* aracılığıyla duyurulmuştur. Şüphesiz moral etkisi yaratacak metinler de bu süreçte gazetede yerini almış; halkı bir kez daha mücadeleye davet eden yazılar kaleme alınmıştır (Söylemez, 1993, s. 415).

Millî Mücadele örneğinde özelde *Açıksöz* olmak üzere Kastamonu basını üstlendiği bilgilendirme, gündem belirleme, eğitime şeklinde kendini gösteren toplumsal sorumluluk ile basının işlevini aydınlatma gücüne sahip bir kıymet olmuştur. Netice itibarıyla İkinci Meşrutiyet ile birlikte yüksek nitelikli bir konum yakalayan Kastamonu basını en önemli yıllarını bilhassa özel yayınların doğuşuna imkan tanıyan 1882 - 1930 arasında yaşamıştır. Halkın desteğini alarak uzun ömürlü olmayı başaran yayınları tarihe kazandıran Kastamonu'da 1872'den bu yana iki yüzün üstünde gazete ve dergi çıkarılmış; yaklaşık iki bin kişi bu yayınlarda yazarlık yapmıştır (Eski, 2012, s. 151).

Araştırmanın Metodolojisi

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bir milletin tarihselliği içinde oluşup geleceğe uzanan miras değeri taşıyan çok az unsura rastlanmaktadır. Kuşkusuz marş bunların başında gelmektedir. Milletlerin dünü, bugünü, geleceği hakkında somut bilgi aktarma yetkisi bulunan ve temsil gücüne sahip olan marşların halkla ilk teması her zaman kayda değer bir anı içermektedir. Bu araştırma da böyle bir ana odaklanmakta; millî mücadelenin en yoğun, en koşulsuz biçimde verildiği Anadolu'da, tabiri yerindeyse ölümün ya da kalımın belli olacağı eşikte hayat bulan Millî Marş'ın

halka nasıl ulaştığını anlamaya yönelmektedir. Bu yönelim bir yandan İstiklâl Marşı'nı Anadolu'ya ilk tanıtan *Açıksöz* gazetesinin Marş'ı haberleştirme pratiği üzerinde durmayı gerektirirken diğer yandan gazetenin kimliğini ve politikasını tanıma ve anlamaya dönük inceleme gereksinimini işaret etmiştir. Bu ihtiyaç gerek tarihin yakın tanığı bir gazeteyi yakından tanıtmaya gerek Millî Marş'ın muhatabıyla nasıl buluştuğunu ortaya koymaya potansiyeli bulunan çalışmayı önemli kılmaktadır.

Bugüne kadar İstiklâl Marşı ve *Açıksöz* üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında bu araştırmanın alanyazına katkıda bulunacağını ummak yanlış değildir. Nitekim incelenen eserler daha çok tek merkezli bir görüntüye sahiptir. Örneğin alanyazında İstiklâl Marşı'nı okuma adına birbirinden farklı disiplinlerden türeyen çalışmalar verildiği bilinmektedir. İstiklâl Marşı'nın tarihi (Nalbantoğlu, 1984), millî ruh etrafında Marş'ın anlamı (Kaytancı, 1972), Marş'ın tahlili (Kocakaplan, 1983), tarih ve mana çerçevesinde Marş'ın anlam ifadesi (Ayvazoğlu, 1986), İstiklâl Marşı'na Mehmet Akif üzerinden bakma yolu (Okay, 2001), Marş'ın güfte ve beste değeri (Sağır, 2010), Millî Marş'a gömülü değerlerin keşfi (Tay ve Nalçacı, 2020) bunlardan birkaçıdır. Bahsi geçen eserlerin niteliğine bakıldığında; Marş'ın bizzat kendisiyle ilgili olma, dilsel ifadesi ya da muhtevasına bakma, somut bir pratik olarak belgenin niteliğine dikkat kesilme yönünde ortak noktaya sahip olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın işaret ettiği yerde ise eserden çok eseri muhatabıyla buluşturan araç/aracı durmaktadır. Benzer şekilde alanyazın taramasında karşımıza çıkan eserler *Açıksöz* hakkında daha fazla müstakil çalışmaya ihtiyaç olduğunu göstermiştir. Görülen lüzum bu araştırmanın ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma niteliksel tarihsel tasarım sınırlarında gerçekleştirilmiştir. Bir ya da birden çok fenomeni anlamlandırma imkanı tanıyıp bunu yorumlayıcı tekniklere alan açmaya borçlu olan nitel araştırma olay, olgu ya da durumları kendi tarihselliği içinde, doğallığı çerçevesinde anlama amacıyla yürütülmektedir (Merriam, 2002, s. 5). Bununla

beraber nitel araştırma yönteminin esas avantajı değerlendirmeye alınan konuların daha derin bir kapsamda incelenmesini sağlamadan ileri gelmektedir. Tarihsel tasarım da değerlendirmeye alınan konuyu bütün yönleriyle ele almayı mümkün kılarken genel portre ortaya koymanın yolunu açmaktadır. Nitekim bilindiği gibi tarih geleceği tahmin etmek için geçmişi kullanma ve geçmişi açıklamak için bugünü kullanma ya da bugün somut biçimde görünürlük kazanan herhangi bir olgu ya da durumu geçmiş üzerinden anlamlandırma yeteneği ona benzersiz bir nitelik kazandırmaktadır. Bu benzersizlik tarihsel araştırmayı her türlü bilimsel çalışma için işlevsel kılmaktadır (Cohen, Manion ve Morrison, 2013, s. 191).

Bu bağlamda çalışmada İstiklâl Marşı'nı Anadolu halkının dikkatine ilk sunan *Açıksöz*'ün bu tarihi anı haberleştirme pratiğinin yanında gazetenin kimliğini tanıma gerekliliği tarihsel tasarıma başvurmanın en doğru yol olduğunu işaret etmiştir. Böylece tarihsel tanımlayıcı araştırma tasarımından ortaya çıkan bu çalışmada *Açıksöz*'ün 15 Haziran 1335 - 22 Mart 1338 tarihleri arasında yayımlanan yüz kırk iki sayısına erişim sağlanmıştır. Araştırmanın veri kaynağı olarak incelenen sayılarda gazetenin içerik ve teknik özelliklerine bakılmıştır. İstiklâl Marşı'nın ilk kez sayfada yer aldığı 21 Şubat 1337 tarihli yüz yirmi üçüncü sayı ve Millî Marş'ın resmi kabulünü konu edinen haberin karşımıza çıktığı 21 Mart 1337 tarihli yüz otuz sekiz sayılı nüsha detaylı incelemeye tabi tutulmuştur. Değerlendirmede aşağıda verilen soruların cevabı aranmıştır:

1. *Açıksöz* gazetesi hangi tarihsel süreçte ortaya çıkmıştır?
2. *Açıksöz*'ün kimlik bilgileri ve teknik özellikleri nedir?
3. *Açıksöz*'ün sahiplik yapısı ve yazı kadrosu kimlerden oluşmaktadır?
4. *Açıksöz* Türk basın tarihi için neden önemlidir?
5. İstiklâl Marşı resmî kabulden önce neden *Açıksöz*'de yayımlanmıştır?
6. Millî Marş *Açıksöz* gazetesinde okura nasıl sunulmuştur?

Açıksöz'ün Kimlik Bilgileri ve Teknik Özellikleri

Açıksöz 15 Haziran 1919 (1335) tarihinde haftalık süreli yayın olarak yayın hayatına başlamıştır (Bkz: Ek-1). İlerleyen süreçte haftada iki yayımlanan gazete bir müddet sonra günlük olarak okura ulaşmıştır. Gazetenin künye bilgilerine göre imtiyaz sahibi Ahmed Hamdi Çelen, ilk sorumlu müdürü Hüsnü *Açıksöz*'dür. Kastamonu Vilayet Matbaası'nda basılan gazetenin başyazarlığını Hüsnü Bey üstlenmiştir. Üç yüz adet basılan gazete üç kuruşa satılmıştır.

İlk on iki sayısında dört sütun üzerinde iki sayfaya yerleşik olan gazete 38x41 boyutlarında basılmıştır. Kuvâ-yı Milliye hareketinin Kastamonu'ya yayılması gazetenin 16 Eylül 1919 itibarıyla haftada iki defa dört sayfa olarak çıkarılmasını sağlamıştır. Kuşkusuz gazetenin okura ulaşana kadar geçirdiği serüven ulaşım koşullarıyla yakından ilgilidir. Kağıtların İstanbul'dan geldiği dönemde zor geçen kış şartlarına bağlı olarak gazetenin baskısında birtakım değişimler yaşanmıştır. 14 Şubat 1336 tarihli otuz dördüncü sayıdan itibaren tek yaprak olarak basılması, otuz dokuzuncu sayı itibarıyla tekrar dört sayfa halinde yayımlanmaya devam etmesi bu münasebettendir. Pazartesi ve perşembe olarak haftada iki gün yayımlanması ise gazetenin kırk dokuzuncu sayısında ancak mümkün olabilmıştır. Günlük gazete formatına dönüşmesi İstanbul gazetelerinin Anadolu'ya girişinin yasaklanması neticesinde gerçekleşen *Açıksöz* 9 Mart 1337 tarihli 128 sayılı yayından itibaren günlük gazete olarak yayın hayatını sürdürmüştür. İstanbul gazetelerinin Anadolu'da yasaklı kabul edilmesi, 1920 – 1922 yılları arası ulaşım alanı oldukça genişleyen gazetenin tirajını bin beş yüzün üzerine çıkarmıştır (*Açıksöz*, 1933, s. 84).

Açıksöz'ün sayfa düzeni yayın periyoduna bağlı olarak zaman zaman değişime uğramıştır. Buna göre günlük periyotta yayın hayatına devam eden gazetenin sütunları beşe çıkarken sayfa sayısı ikiye düşürülmüştür. Gazetede yaşanan yenilikler yalnız mizanpaj merkezli olmamış; başyazarlık ve sahiplik yapısı da değişim geçirmiştir. İlk sayıdan itibaren başyazarlığını Hüsnü *Açıksöz*'ün yürüttüğü

gazetede iki yüz altmış birinci sayıdan sonra başyazarlık görevini İsmail Habib Sevük üstlenmiş; altı yüz dokuz sayılı yayın itibarıyla Dr. Fazıl Berki başyazarlığı devralmıştır.

Açıksöz'ün sahipliği 19 Eylül 1927 tarihinden itibaren Ahmed Hamdi Çelen'den Hüsnü Açıksöz'e geçmiştir. Böylece Hüsnü Bey gazetenin bütün imtiyazını tek başına üstlenmiştir. Gerek yönetimsel gerek şematik değişimlerin kaydedilmesinin yanında gazetenin dil konusunda da yenilediği bilinmektedir. 1 Kasım 1928'de kabul edilip 3 Kasım 1928'de Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren kanun neticesinde *Açıksöz* 5 Aralık 1928 tarihli sayıdan itibaren yayın hayatına yeni harflerle devam etmiştir. Gazetenin kapanış tarihinin 14 Aralık 1931 olduğu bilinmektedir (Söylemez, 1993, s. 413-414).

Açıksöz'ün Sahiplik Yapısı ve Yazı Kadrosu

Açıksöz Ahmet Hamdi, Hüsnü ve Tahir isimli üç liseli arkadaşın Kuvâ-yı Milliye hareketine destek amacıyla bir araya gelip gazete çıkarma fikrinden doğmuştur. Kastamonulu Ahmed Hamdi Bey ve Hüsnü Bey ile Safranbolulu Tahir Bey'in buluştuğu kadroda isim önerisi Hüsnü Bey'den gelmiş; böylece gazete adının *Açıksöz* olmasına karar verilmiştir. Daha sonraları Hüsnü Bey kendiyile özdeşleşen bu ismi soyadı olarak alacaktır.

İsim babası olduğu gazetenin imtiyaz sahipliğini Ahmed Hamdi Bey'den devralan Hüsnü Açıksöz (1895 - 1939) 14 Aralık 1931 tarihinde kapanan yayını 19 Mayıs 1937'de *Doğrusöz* adıyla yeniden yayın hayatına kazandırmıştır. Ağırlıklı olarak inceleme ve araştırmaya dayalı yazıların yer aldığı gazetede haber türüne geniş alan açılmıştır. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları arasında yer alan Hüsnü Açıksöz'ün 1939'da Kastamonu milletvekili seçilmesi gazeteden uzaklaşmasına yol açarken aynı yıl gerçekleşen vefatı Kastamonu basınının gelişimini yavaşlatmıştır (Eski, 2012, s. 150). Taşrada yaşayıp tanıklık ettiklerinin yanında o dönem şehre katkıda bulunan kişi ve kuruluşları anlatmak üzere 1933'te kaleme aldığı "İstiklal Harbinde Kastamonu" isimli eseri bugün hala Kastamonu yayın dünyasını aydınlatan önemli bir belge kabul edilmektedir (Parın, 2020).

Millî Mücadele Kastamonu sözcüsü konumunda bulunan *Açıksöz*'ün yazı kadrosunda Arif Nihat Asya, Behçet Yazar, Enver Kemal, Fazıl Berki Tümtürk, Giritli Hayrettin, Hasan Fehmi Turgal, Hüsnü Açıksöz, İsmail Habib Sevük, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Orhan Şaik Gökyay, Talat Onay, Zeki Ömer Defne gibi dönemin öne çıkan kalemlerine rastlanmaktadır (Falay, 2009, s. 70; Eski, 2012, s. 148).

Sultâni Müdürü Behçet Yazar gazetede ismi bulunan kişiliklerdendir. Gazetenin başlangıç sürecinde Nida imzasıyla okura ulaşan Behçet Bey, Kastamonu'nun henüz Kuvâ-yı Milliye sınırlarına dahil olmadığı dönemde kaleme aldığı yazılarla İstanbul gazetelerinde yer almayı başarmıştır. Behçet Bey aynı zamanda Muallimler Cemiyeti'nin de kurucularındandır. *Açıksöz*'e farklı türdeki yazılarıyla önemli katkılarda bulunan bir başka yazar da Kütüphaneler Müdürü Hasan Fehmi Turgal'dır. Hasan Fehmi Bey'in şiirden tarihe pek çok alanda halkın bilgi açığını giderme yönünde emek verdiği anlatılmaktadır. Kastamonu İttihat ve Terakki Cemiyeti mesul katipliğinde bulunan Hasan Fehmi Bey'in *Koroğlu* gazetesinde yazıları yayımlanmıştır (*Açıksöz*, 1933, s. 84-85; Eski, 1999, s. 1042-1043).

Yazı kadrosunda bulunan Çankırı Mebusu Talat Onay ise İzmir'den Sultâni'ye gelen edebiyat öğretmeni, aynı zamanda gazete kurucularının hocasıdır. Edebi ağırlıklı olduğu kadar siyasi yazılarla da okurun karşısına çıkan Talat Bey özellikle İzmir'in işgalini anlatan serileriyle tanınan bir isimdir. Kadrodaki bir başka edebiyat öğretmeni de Galatasaray Lisesi'nden İsmail Habib Sevük'tür. Talat Bey gibi o da kurucu kadroya hocalık yapan kişiliklerdendir. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kulüp müdürlüğünü üstlenen İsmail Habib Bey cemiyetin yayın organı olduğu bilinen *Koroğlu* gazetesinde başyazarlık görevinde bulunmuştur. Habib Bey, Talat Bey'in Zonguldak Maarif Müdürlüğü'ne tayini üzerine Kastamonu'ya gelerek gazetenin başmuharrirliği görevini yürütmüştür (Eski, 1999, s. 1040-1042; *Açıksöz*, 1933, s. 85).

Balıkesir Mebusu İsmail Hakkı Uzunçarşılı da *Açıksöz*'ün yazar kadrosunda yer alan önemli kalemlerden biridir. İsmail Hakkı Bey

Kastamonu'da tarih öğretmenliği görevinde bulunmuştur. O da Hasan Fehmi Bey gibi tarihi konularda yazarken edebi türlerin de örneğini vermiş, mizah ürünü şiirler yazmıştır. İsmail Hakkı Bey *Açıksöz*'deki şiirlerini Savcı ve Hezardinar mahlasıyla okura ulaştırmıştır (Eski, 1999, s. 1061). Kastamonu İlim Derneği kapsamında bölgede gerçekleştirdiği gezileri yazı dizisi olarak okura sunan İsmail Hakkı Bey bu yolla birincil kaynak olarak dönemin olduğu kadar bölgenin durumunu ortaya koymayı denemiştir (Çiçek, 2014, s. 30). Avukat Abdulahat Nuri Bey kadroda karşımıza çıkan bir başka imzadır. Daha çok tarihi konularda yazan Abdulahat Nuri Bey eski eserler hakkında açıklamalar içeren yazıları dolayısıyla da halkın ilgisini çeken metinler hazırlamıştır. Bunların yanında ilim ağırlıklı makalelerle halka seslenen yazar destan ve şiir türüne ait örnekleri de *Açıksöz* sayfalarına taşımıştır (Açıksöz, 1933, s. 85-86).

Açıksöz, bünyesinde barındırdığı daimi kadrosu kadar misafir kalemlerin de ilgisiyle karşılaşan bir yayın olma niteliği ortaya koymuştur. Bu isimlerin başında Mehmet Akif Ersoy'un geldiği bilinmektedir. Burdur Mebusu Mehmet Akif Bey 19 Ekim 1920'de Kastamonu'ya gelmiştir. Halkın Millî Mücadele sürecindeki rolünü vurgulamak amacıyla geldiği Kastamonu'dan 24 Aralık 1920'de ayrılan Mehmet Akif başyazarlığını yürüttüğü *Sebilürreşad* dergisini de kısa bir süre buraya taşınmış; derginin basımı Kastamonu Vilayet Matbaası'nda gerçekleşmiştir. Bu ayrıntı *Açıksöz*'ün Mehmet Akif'teki yerini göstermek ve İstiklâl Marşı'nın Anadolu'daki ilk neşir yerine ilişkin nedenselleştirmede bulunmak konusunda yol gösterici olmaktadır (Açıksöz, 1933, s. 94; Eski, 2012, s. 149).

İstiklâl Marşı'nın *Açıksöz*'e Yansıması

Açıksöz, Kuvâ-yı Milliye'yi destekleyen bir yayın politikasına sahip olduğunu ilk sayısında açık biçimde beyan etmiştir. "Yevm-i İntişarımız Dolayısıyla" başlığı altında verilen metinde okuru "gazetemiz Kuvvayı Milliye ile doğmuş ve Kuvvayı Milliye'nin cereyanı inkişaf ve terakkisini takip etmiştir" şeklinde bir açıklama beklemektedir (Demircioğlu, 1972, s. 69-79). Bu beyan Millî

Mücadele dönemi basınına ilişkin genel bir portre sunmaktadır. Nitekim bu dönem gazeteler milli mücadele içindeki halkın bilinen en etkili dayanağı olmuştur. Kastamonu başta olmak üzere kulağı resmi kaynaklarda olan Anadolu halkının *Açıksöz*'e gösterdiği rağbet oldukça kayda değerdir. Gerek hatıratlarda gerek Millî Mücadele yıllarına ilişkin aktarılan bazı notlarda bu yönelim uzun uzun anlatılmaktadır. Anlatılarda bilhassa Muhittin Paşa tarafından yazıldığı zannedilen ancak Habib Bey'in kaleminden çıkan umut dolu tebliğlere dört elle sarılan bir halk resmedilmektedir. Bu durum *Açıksöz* özelinde gazetelerin kritik zamanlarda üstlendiği misyonu göstermek bakımından önemlidir.

Ankara boşalıyordu, zâbitan aileleri, bazı ihtiyarlar veya genç kaçkınlar Kastamonu'ya gelmeye başladı. Gelenler kötü havadis veriyorlardı. Kıyıda, köşede sinsi sinsi fısıltılar başlamıştı. 15-20 gün tebliğ-i resmilerde de bir aydınlık görülmüyordu. Halk her gün matbaanın kapısında *Açıksöz*'ü çıkacak diye bekliyordu. Burada "Münekkid-i Askerinin" yazıları gönülleri avutuyor, sinirlere kuvvet veriyordu. Bu yazıyı herkes Muhittin Paşa yazıyor zannediyordu. Tebliğ-i resmiye göre her günkü askerî vaziyet kritik ediliyor ve mutlaka bizim kazanacağımız tekrar ediliyordu. Hâlbuki bunu yazan da Habib Bey'di. Her sabah Muhittin Paşa'yı görüyor, o günün vaziyetini anlıyor, halkın gönlüne soğuk su serpici yazılarını yazıyordu (Açıksöz, 1933, s. 85).

Genelde ülke insanı özeldir Kastamonu halkı varlığını koruma/kurtarma sürecindeyken *Açıksöz*'ün büyük sorumluluk üstlendiği gerçeğini görmemek mümkün değildir. Bir yandan iyi retoriğe sahip isimlere ait metinler diğer taraftan cephede kaydedilen gelişmelere ilişkin haberler yardımıyla umudu diri tutma, motive etme, kuvvet aşılama yoluna başvuran dönemin taşra basını öncülerinden *Açıksöz* Mehmet Akif'in de dikkatini çeken yayınlardan olmuş; bu durum gazeteyi İstiklâl Marşı'nın Anadolu'ya açılan kapısı konumuna taşımıştır.

Meclis tutanaklarından yola çıkarak halkın Millî Mücadele'ye desteğini kazanmak için hatiplik yapmak üzere Kastamonu'ya gönderildiği anlaşılan Mehmet Akif, *Açıksöz* tarafından büyük teveccühle karşılanmış; bu övgü dolu yaklaşım gazete sayfalarına da yansımıştır. Mehmet Akif'in 19 Ekim 1920'de Kastamonu'ya ulaştığı haberi iki gün sonra *Açıksöz*'de (21 Teşrin-i Evvel 1336, 88, 2) "büyük

İslam şairi edib-i âzam Mehmet Akif Beyefendi iki gün evvel şehrimize gelmiştir. Sebîlürreşad'daki yazıları ve âsâr-ı bergüzidesiyle İslam aleminin yegane şairi tanınan Akif Beyefendi'ye gazetemiz nâmına beyan-ı hoş eyleriz" şeklinde verilmiştir. Bu haber Mehmet Akif ve Açıksöz arasındaki düşünsel yakınlığı delillendirmekte, Millî Marş'ın ilk neşri için şairin Açıksöz'ü tercihini gerekçelendirmeye yaramaktadır.

Bilindiği gibi 12 Mart 1921'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde gerçekleşen oylama sonucunda Mehmet Akif'in şiiri oy birliğiyle İstiklâl Marşı olarak kabul edilmiş; 21 Mart 1921 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu tarihten yaklaşık bir ay önce, 21 Şubat 1921'de Açıksöz, Mehmet Akif'in kendi el yazısını taşıyan şiiri Kastamonu halkının huzuruna çıkarmıştır. Şiir, şairinin "kahraman ordumuza" ithafıyla sayfadaki yerini almıştır. Birinci sayfada kenar süslemesinden oluşan mizanpajla iki sütuna yerleşik verilen şiir "İstiklâl Marşı" başlığı altında konumlanmıştır. Metni çerçeveyeleyen süslemenin hemen üstünde okura sesleniş mahiyetinde bir spotla karşılaşılmaktadır:

Şairi azam ve muhterem Mehmed Akif Beyefendi üstadımızın İstiklâl Marşı unvanlı bedii nefiselerinin ilk neşri şerefine gazetemize lütuf buyurdular. Her mısraında Türk ve İslam ruhunun ulvi ve mübarek hisleri titreyen bu abidei sanatı kemali hürmet ve mubahatla derc ederiz (Açıksöz, 21 Şubat 1337, 123, 1).

Kuşkuya yer bırakmayacak şekilde yargıda bulunmayı sağlayan yukarıdaki başlık tarihi bir kanıt niteliğindedir. Böylece İstiklâl Marşı'nın yayımlanmak üzere ilk kez Açıksöz'e gönderildiği iddiası doğruluk kazanmaktadır. Zira başlıkta yer verilen ifadelerle bakıldığında Mehmet Akif'in, İstiklâl Marşı'nı ilk kez halkla buluşturma adresi olarak Açıksöz'ü seçtiğini söylemek işten değildir. "... ilk neşrini gazetemize lütuf buyurdular" şeklindeki aktarım bu düşüncenin açık bir kanıtı gibi karşımızda durmaktadır. Bu veri dönemin iletişim ve ulaşım şartlarının, Akif'in mektubunun postaya verilmesiyle gazetede yayımlanması arasında geçen süreyi uzun kıldığını düşündürmektedir.

Dolayısıyla ilk kez Ankara'da 17 Şubat 1337 tarihli *Hâkimiyet-i Milliye* ve *Sebîlürreşad*'ta yayın imkanı bulan metin Açıksöz'de ancak 21 Şubat 1337'de yayımlanabilmiştir. Ne var ki Akif'in mektubunun postaya verilmiş tarihi kayda değer bir anlam yüklenmektedir. Nitekim bu tarihi not Açıksöz üzerinden esasında Anadolu basınının önemini imlemektedir. Bununla birlikte bu iddiaya alternatif olarak; Mehmet Akif'in, Marş'ın ekli bulunduğu mektubu *Hâkimiyet-i Milliye* ve *Sebîlürreşad*'la aynı anda Açıksöz'e postaladığı ihtimali de göz ardı edilmemelidir. Ancak üç gazetenin bahsi geçen sayılarının yayın tarihleri karşılaştırıldığında; Açıksöz'ün diğer iki yayından sadece dört gün sonra Marş'a yer veren sayısını çıkardığı görülmektedir. Ulaşım koşulları göz önünde bulundurulduğunda dört günlük sürenin kısa olması ve gazetenin haftada iki yayın periyodu bahsi geçen mektubun Açıksöz'e diğer yayınlardan önce postalandığını düşündürmektedir.

İstiklâl Marşı'nın kabulüne ilişkin ilk haber ise gazetenin 21 Mart 1337 tarihli yüz otuz sekiz sayılı nüshasında karşımıza çıkmaktadır. Bahse konu haber ilgili sayının ikinci sayfasında verilmiştir. İki sütuna yerleşen haber "Mehmed Akif Beyefendi'nin İstiklâl Marşı kabul edildi" başlığı altında konumlandırılmıştır. "Beste için de beş yüz lira mükafat var" alt başlığıyla verilen haber metni şu şekildedir:

Ankara, (1-1)_ Maarif Vekaleti'nden: Mehmed Akif Bey tarafından yazılıp Millet Meclisi'nce kabul ve gazetelerde ilan edilen İstiklâl Marşı'nın bestesi Maarif Vekaleti'nce müsabakaya konulmuştur. Notanın Mayıs ayına kadar gönderilmesi ve kabul edilecek beste için beş yüz lira nakdi mükâfat verileceği ilan olunur" (Açıksöz, 21 Mart 1337, 138, 2).

Marşın kabulünün ardından yapılan haber gerek söylem gerek sayfadaki konumu itibarıyla dikkat çekicidir. Haber bir bakıma gazetenin Mehmet Akif'e yaklaşımını doğrulamaktadır. Nitekim İstiklâl Marşı'nın kabulüne ilişkin habere gazetenin ikinci sayfasında küçük bir metinle alan açılmıştır. Oysa kabulden önce şiirin ilk kez gazetede konumlandırılmasına bakıldığında

Açıksöz'ün duruşu netlik kazanmaktadır. Buna göre Açıksöz için Akif'in şiiri İstiklâl Marşı olarak kabul edilse de edilmese de kıymetlidir. Denebilir ki gazete resmi kabulden çok böyle bir şiirin yazılabilmesiyle, bu satırların varlığıyla ve açık bir motivasyon kaynağı olan bu tür bir metnin okura takdimiyle ilgilenmektedir. Kuşkusuz bu yaklaşım bir tür varsayımdan çok yayın politikasının en net göstergesi kabul edilen sayfa tasarımının tanıdığı yorum hakkıdır.

Tartışma ve Sonuç

Millî Mücadele, halkın varoluş için son bir çabaya ihtiyacının olduğu yılları tarihe yazmıştır. Topyekün kararlılık, birlikte hareket, yüksek inanç kuşkusuz kolay olmamış; hedefe bağlılığı diri tutacak motivasyon kaynaklarına gereksinim artmıştır. Anadolu başta olmak üzere basın bu kaynaklardan biri, çoğu zaman en önemlisi olmuştur. Gazeteler bir yandan halkı hızlı akan hareketlilikten haberdar etme diğer yandan içinde bulunduğu koşullar karşısında son bir çabaya davet etme amacıyla dönemselsel ruhu somutlaştırma gayesinde yayınlar üretmiştir. Böylece matbaanın gücünden yararlanarak halka etkili biçimde ulaşma yolu denenirken birlikteliği güçlendirecek duygusal ve düşünsel temalı içeriklerden yardım alma yoluna başvurulmuştur. Sürecin içinden geçen bu yol asırlar boyu okunacak İstiklâl Marşı'na çıkmıştır.

Bir halkı aynı anda, aynı inançla harekete teşvik için yazılıp hürriyete bağlılığı karakterize eden İstiklâl Marşı cepheye askere okunmanın ardından basın yoluyla milletin huzuruna çıkmıştır. Kolektif harekete katkıda bulunan Millî Marş'ı somutlaştırarak kayıtlara geçirip Anadolu'ya ilk tanıtan Açıksöz gazetesi olmuştur. Araştırmanın merkezini Anadolu halkının iştihakını besleme gayesindeki Açıksöz'ün Marş'ı henüz resmî ilan gerçekleşmeden takdimi oluşturmuştur. Akif'in vurgusuyla "milletin şiirinin" milletle ilk teması kuşkusuz tarihi bir an kabul edilmiştir. Bu ana odaklanan çalışma, İstiklâl Marşı'nın ilk sayfadan verildiği 21 Şubat 1337 tarihli Açıksöz'de yayımlanan metinde karşımıza çıkan ifadelerin saklı duran gerçeği aydınlatma gücüyle ilgilenmiştir. Zira

Marş'ın takdimini içeren yazıda "ilk neşir" ifadesi bugüne kadar bilinenler karşısında yeni şeyler söyleme gerekliliğini işaret etmektedir. Buna göre İstiklâl Marşı'nın yayımlanmak üzere ilk kez Açıksöz'e gönderildiği iddiası güçlenmektedir.

Kastamonu üzerinden Anadolu basınının önemini imleyen bu tarihi gelişme Açıksöz'ün tanınması gereken bir yayın olduğunu hatırlatmıştır. Görülen lüzum üzerine araştırma, Millî Mücadele'nin teşkilatlanması sırasında Kastamonu'ya yolu düşen Mehmet Akif başta olmak üzere pek çok kayda değer kalemi ağırlayan Açıksöz'ün kimlik bilgilerine erişip güçlü yazar kadrosunu tanıyarak bir dönemi anlama ve teknik özelliklerini inceleyip dönemin basınına aydınlatma imkanına kavuşmuştur. Millî Mücadele'nin Kastamonu'daki sözcüsü konumunda bulunan Açıksöz sayfalarında ağırladığı kalemler üzerinden dönemin ruhunu ve somut çıktılarını bugüne ulaştıran bir belge olmuştur. Zira incelenen sayılar bir yandan ülkenin içinde bulunduğu sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel duruma ilişkin fikir verirken diğer yandan dönemin basınına tanıma yolu sunan bir araca dönüşmüştür. Buna ilave olarak değerlendirilen bahse konu arşiv basının işlevi ve gücüne delil kabul edilmeyi hak etmiştir. Sonuç olarak tarihe not düşme amacına kilitlenen bu çalışmadan Türk basın tarihine katkıda bulunması ve yeni tartışmalara kapı aralaması beklenmektedir.

Kaynaklar

- Açıksöz, 15 Haziran 1335, 1.
- Açıksöz, 21 Teşrin-i Evvel 1336, 88.
- Açıksöz, 21 Şubat 1337, 123.
- Açıksöz, 21 Mart 1337, 138.
- Açıksöz, H. (1933). *İstiklâl Harbinde Kastamonu*. Kastamonu Vilayet Matbaası.
- Alev, K. (2014). "İstiklâl Marşı'nın kültürel kodları ve metinlerarası ilişkiler. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 3, 11-25.

- Ayhan, B. (2008). Olaganüstü durumlarda toplumsal dayanışma ve bütünleşmeye basının katkısı: Milli Mücadele dönemi Türk basını. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 75 – 99.
- Ayvazoğlu, B. (1986). *İstiklâl Marşı/Tarihi ve manası*. Tercüman Yayınları.
- Bilgin, A. (2007). İstiklâl Marşı ve üzerine yapılan çalışmalar. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 37(37), 23-34.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2013). *Research methods in education*. Routledge.
- Çiçek, A. (2014). Milli Mücadele'de Batı Karadeniz. *Türk Tarihi Araştırmaları*, 1-38. <https://www.altayli.net>.
- Demircioğlu, A. (1972). *100 yıllık Kastamonu basını 1872-1972*. Doğrusöz Matbaası.
- Eski, M. (1999). Mütareke sonrasında Kastamonu'ya gelen önemli şahsiyetler. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 15(45), 1039-1088.
- Eski, M. (2012). Kent kültürünün oluşmasında basının görevi: Kastamonu örneği. *Dört Öge*, 1, 141-152.
- Falay, N. (2009). Ulusal kurtuluş döneminde Kastamonu Basını: Açıkşöz gazetesi. İçinde *Kastamonu Basın Sempozyumu Bildirileri* (ss. 61-77). Kastamonu Valiliği Yayınları.
- Kaytancı, A. (1972). *İstiklâl marşımız ve millî ruh*. Uğurel Matbaası.
- Kocakaplan, İ. (1983). İstiklâl marşının tahlili. *Türk Edebiyatı*, 113, 17-19.
- Merriam, S. B. (2002). Introduction to qualitative research. In Merriam, S. & Associates (Eds.), *Qualitative Research in Practice* (ss. 3-17). Jossey-Bass.
- Nalbantoğlu, M. (1984). *İstiklâl marşımızın tarihi*. Cem Yayınları.
- Okay, O. (2001). İstiklâl Marşı. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 23, 355-356.
- Parın, K. (2020). Hüsnü Açıkşöz. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/aciksoz-husnu>.
- Sağır, T. (2010). İstiklâl Marşı besteleri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(5), 214-226.
- Söylemez, F. (1993). Milli Mücadele'de Kastamonu basını. *Atatürk Yolu Dergisi*, 3(12), 411-416.
- Tay, B. ve Nalçacı, A. (2020). İstiklâl Marşı'mızda değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18(40), 243-275.
- Yılmaz, M. S. (2009). Milli Mücadele döneminde bir dergi: Türkiye (1921). İçinde *Kastamonu Basın Sempozyumu Bildirileri* (ss. 112-119). Kastamonu Valiliği Yayınları.

Extended Abstract

The National Anthem was written at a time when the people were beginning to be reborn. Very few things in history have had the power to encompass the whole people. Anthems are one of the primary sources that provide strong collective consciousness. In periods of renewal when society's unity is the only chance of survival, there is a need for some linguistic expressions with historical meaning that will direct emotions, nourish social memory, and motivate mass movement. The National Anthem was also an important factor that contributed to the victory of the National Struggle.

This study both focuses on Açıkşöz's coverage of the National Anthem and made an effort to recognize the identity of the newspaper. Undoubtedly, this research is important in terms of getting to know a newspaper closely and revealing how the National Anthem meets its addressee. The works we found in the literature review showed that there is a need for a separate study about Açıkşöz. The focus of the research is, on the one hand, Açıkşöz's presentation of the National Anthem before the official announcement, and on the other hand, the quality, identity, writer staff and technical features of this newspaper, which left its mark on the Anatolian press during the National Struggle. As Akif emphasizes, the first contact of the "nation's poetry" with the nation is undoubtedly a historical moment. It is hoped that the study focusing on this moment will make a meaningful

contribution to the literature, and the aim of the study is to make a note in history. A qualitative historical design was used in this study. The knowledge that the main advantage of the qualitative research method is that it allows the subjects under investigation to be examined in a deeper context was effective in determining the technique. Thus, it was possible to examine the newspaper in all its aspects. The study not only examined Açıkşöz's coverage of the National Anthem, but also used a historical design to examine the newspaper as a whole.

Açıkşöz was the product of the idea of three high school friends named Ahmet Hamdi, Hüsnü and Tahir, to come together and publish a newspaper in support of the Kuva-yı Milliye. The weekly periodical Açıkşöz started its publication on June 15, 1919. In the following period, the newspaper, which was published twice a week, was published daily after a while. The privileged owner of the newspaper is Ahmed Hamdi Çelen, and the first responsible director is Hüsnü Açıkşöz. The editorial staff of Açıkşöz, which is the spokesperson of the National Struggle in Kastamonu, includes notable writers. Mehmet Akif Ersoy is the first among them. Mehmet Akif, who came to Kastamonu on October 19, 1920 to call on the people to support the National Struggle, published articles in Açıkşöz and cooperated with newspaper owners and writers. This situation is instructive in showing Açıkşöz's place in Mehmet Akif and in making a causal statement regarding the first publication place of the National Anthem in Anatolia.

As it is known, Mehmet Akif's poem was unanimously adopted as the National Anthem by the Turk Grand National Assembly on March 12, 1921. The National Anthem, which was written to encourage the people to take action at the same time with the same faith and characterized devotion to freedom, was presented to the nation through the press after it was sung to the soldiers at the front. Açıkşöz was the first newspaper to concretize and record the National Anthem, which contributed to the collective movement, and to introduce it to Anatolia. On February 21, 1921, Açıkşöz delivered the poem in Mehmet Akif's own handwriting to the people of Kastamonu. When we examine Açıkşöz dated February 21, 1337, where the National Anthem is given on the first page, it is realized that the expressions

we encounter illuminate the hidden truth. The title right above the poem is striking. The phrase "first publication" in this introduction indicates the need to say something new in the face of what is already known. The title is a historical testament. Thus, the claim that the National Anthem was sent to Açıkşöz for publication for the first time becomes true. This data suggests that the communication and transportation conditions of the period made the time between Akif's letter being mailed and its publication in the newspaper long. Therefore, the text that was first published in *Hâkimiyet-i Milliye ve Sebülürreşad* on February 17, 1337, could only be published in Açıkşöz on February 21, 1337.

In fact, the date on which Akif's letter was sent has a significant meaning. This historical note actually indicates the importance of the Anatolian press through Açıkşöz. As an alternative to this claim the possibility that Mehmet Akif mailed the letter to which Anthem is attached to Açıkşöz at the same time as *Hâkimiyet-i Milliye* and *Sebülürreşad* should not be ignored. On the other hand, when the publication dates of the mentioned issues of the three newspapers are compared, it is seen that Açıkşöz published the issue featuring Anthem only four days after the other two publications. Considering the transportation conditions, the short period of four days and the publication period of the newspaper also suggest that the letter in question was mailed to Açıkşöz before other publications.

This historical development, which indicates the importance of the Anatolian press through Kastamonu, reminded us that Açıkşöz is a publication that should be recognized. This research has had the opportunity to understand a period by accessing the identity information of a local newspaper that hosted many notable writers, especially Mehmet Akif, who came to Kastamonu during the National Struggle, and by getting to know its strong staff of writers, and to enlighten the press of the period by examining its technical features. It is hoped that the study will open the door to new discussions on the history of the press.

Yazar Bilgileri

Author details

(Sorumlu Yazar **Corresponding Author**) Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İletişim Fakültesi, fcelik@cumhuriyet.edu.tr, Orcid: 0000-0003-1633-0357

Destekleyen Kurum/Kuruluşlar **Supporting-Sponsor Institutions or Organizations:**

Herhangi bir kurum/kuruluştan destek alınmamıştır. *None*

Çıkar Çatışması

Conflict of Interest

Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır. *None*

Kaynak Göstermek İçin

To Cite This Article

Çelik, F. (2024). İstiklâl Marşı'nı Anadolu'ya ilk tanıtan gazete: Açıksöz. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (66), 190-203.
<https://doi.org/10.47998/ikad.1372447>

Eklr

Görsel 1

21 Şubat 1337 tarihli Açıksöz

(بازار ارکسی)

ادارمخانه
تطوبیه دتره مخصوصه در
سکنده موانق آذر درج اولور . درج
اولیاد اوراق اعاده ایدلز .

اچیق سوز

ملک

۱۳۳۵

آبونه شرتظی
برسته آونسی هرر ایون . ۲۵ آتی آلی
۱۲۵ هرود در
اعلاناک هرستظی بش کوری خالده
دوت هرود در

۱۳۳۵

ساحب امتیاز : احمد حوی . بازار ارکسی و پنجشنبه کوتلری شر اولتور مستقل الافکار غزنه در . مدیر مسئول : حسن

۱۳۳۷ شباط ۲۱

نسخه سی ۱۰۰ پاره در

۱۳۳ : هرود

شاعر اعظم و قلم حفاک احمدی استادم « استقلال مارشی » عده قلی بدیهه غیبه لریک ایلک نظری شرقی غزته سزه لطف بیوردیلر هر مرصعه
روک و اسلام و سکا ملوی و مبارک ستر یتر یین و اوله صحنی کان هر من و مامانه درج ایلک بوز :

استقلال مارشی

— قهرمان اردومزه —

فوقا، سونمز بو شفقرده بوزن آل سنجاق ؛
سومهدن یوردیمک اوستنده توتن لک صوک اوجاق .
او نیم مملک یلدیزیدر : پارلایهچق ؛
او بگذر . او نیم مملکدر آتیچق .

پاتما ، قریب اولایم ، چهره کی ای نازی هلال !
قهرمان عرقه برکول ! نه بو شدت ، بو جلال ؛
سکا اولماز دوکولن قائلریمز صوکره حلال ؛
حقیدر حقه طایان مملک استقلال .

بن ازلدن بریدر حر یاشادم ، حر یاشادم .
هانکی چیلترین بکا زنجیر اووره چه مش ؟ . شاشادم !
کرکه مش سل کییم : بندینی چیکتر ، آشادم ،
بیرتارم طاغری ، انکیلتره صیغام ، طاشادم !

غریک آقانی مبارمشه چلیک زرهل دیوار ؛
بیم ایملان طولو کوکسم کی سر حدم وار !
اولوسون ، قورقا ! ناصیل بویه بر ایمانی بوغار ،
« مدینت ! ، دیدیک تک دیشی قانش جانوار ؛

آرقداش یوردیمه آیلایقزلی اوغر اتمه صاقین !
سپرایت کوکده کی ، طورسون بو حاسزجه آقین !
طوغه جقدر سکا وعد ایتدیکی کونلر حفاک . .
کیم ییلیر ، بلکه یارین . . بلکه یاریندنده یاقین .

باصدیک یزلی طوبراق ! ، دیهرک چکه ، طانی !
دوشون آتده کی ییکلرجه کفنیز یاتانی .
سن شهید اوغلی سین ، اینجیمه ، یاز بقدر . آنا کی ؛
ورمه ، دنیالی آسکده ، بو جنت وطنی .

کیم بو جنت وطنک اوغریشه اولماز که فدا ؟
شهدا فیشقیره جق طوبراخی صیغه سک . . شهدا !
جان ، جانانی بوتون واریمی آسینده خدا ،
ایتمین تک وطنمدن بی دنیاده جدا ،

روحک سندن ، آلهی ، شودر آتیچق املی ؛
دکه سین مبدیک کوکسنه نا محرم الی ؛
بو اذالتر — که شهادتلی دیشک تملی —
ابدی یوردیمک اوستنده نیم ایکله ملی .

اوزمان وجد ایلک سجده ایدر . وار . . طاشم ؛
هر جریمهدن ، آلهی ، بوشانوب قانی یاشم ،
فیشقیر روح مجرد کی بردن نشم !
او زمان بوکسه لریک عرشه دکر بلکه باشم !

دالنه لان سنده شفقر کی ای شالی هلال !
اولسن آدتیق دوکولن قائلریمک هپسی حلال .
ابدیا سکا بوق ، عرقه بوق اضحلال ؛
حقیدر حر یاشامش بایراغیمک حریت ؛
حقیدر حقه طایان مملک استقلال .

محمد کاف